

Samkomulag UNICEF á Íslandi og skóla- og frístundasviðs Reykjavíkurborgar vegna verkefnisins Réttindaskóli og -frístund UNICEF

UNICEF Ísland, kt. 481203-2950 og skóla- og frístundasvið Reykjavíkurborgar, kt. 530269-7609, hér eftir nefnd UNICEF og SFS, hafa gert með sér eftirfarandi samkomulag.

UNICEF og SFS lýsa því yfir og eru sammála um að ganga til samstarfs um framkvæmd verkefnisins Réttindaskóli og -frístund UNICEF á Íslandi í eftirfarandi starfsstöðvum borgarinnar: *Húsaskóla, Hamraskóla, Rimaskóla, Foldaskóla, Sigyn, Fjörgyn, Simbað, Regnbogaland, Kastala og Tígrishæ.*

Starfsstöðvarnar munu innleiða verkefnið Réttindaskóli og -frístund sem þýðir að þær samþykkja að nota Barnasáttmálann sem viðmið og leiðarstef í starfi sínu. Barnasáttmálinn verður þannig nýttur í gæðastjórnun við stefnumótun og þjónustu í samræmi við réttindi barna. Framvinda verkefnisins verður í nánu samstarfi við UNICEF og með tilliti til aðstæðna á hverri starfsstöð.

Framkvæmd verkefnisins er í höndum stjórnenda þeirra starfsstöðva sem hefja innleiðingu á verkefninu með stuðningi UNICEF, sbr. viðauka við samkomulag þetta. Aðilar samningsins lýsa með undirritun sinni yfir vilja sínum og ætlun að viðhafa gott samstarf með réttindi barna á vettvangi skóla- og frístundastarfs að leiðarljósi.

Ef upp kemur ágreiningur vegna samkomulags þessa skulu aðilar reyna að leysa hann í sátt. Kjósi aðilar að fara með deiluna fyrir dómstóla skal málið rekið fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur.

Verði um verulegar vanefndir að ræða á skyldum annars hvors samningsaðila skv. samningnum er gagnaðila heimilt að rifta samningnum og/eða krefjast endurgreiðslu, án frekari fyrirvara eða aðvarana.

Áður en til riftunar kemur skal samningsaðili þó hafa skorað á gagnaðila að bæta úr vanefndinni innan hæfilegs frests, sem skal að öllu jöfnu ekki vera lengri en 14 dagar.

Heildarkostnaður fyrir allar starfsstöðvarnar vegna verkefnisins er 2.270.000 kr. í samræmi við kostnað sem tilgreindur er í viðauka við samkomulagið.

Greiðslur vegna samningsins fara fram við undirritun samningsins.

Samningur þessi tekur gildi þann 1. september 2023 og gildir til 31. júní 2026 og fellur þá úr gildi án sérstakrar uppsagnar. Gerður er fyrirvari af hálfu skóla- og frístundasviðs um að fjárveitingar skóla- og frístundasviðs eru ákveðnar með fyrirvara um fjárheimildir samkvæmt fjárhagsáætlun á hverju ári eftir fyrsta ár samningsins.

Samningurinn er uppsegjanlegur af hálfu beggja samningsaðila með fjöggra mánaða fyrirvara og miðast uppsögn við mánaðarmót.

Af samningi þessum eru gerð tvö samhljóða frumrit, sitt handa hvorum aðila.

Reykjavík, x.x. 2023

---

f.h. UNICEF á Íslandi

Birna Þórarinsdóttir

Framkvæmdarstjóri UNICEF á Íslandi

---

f.h. skóla- og frístundasviðs Reykjavíkurborgar

Helgi Grímsson

Sviðsstjóri skóla- og frístundasviðs

Viðauki við samkomulag UNICEF á Íslandi og skóla- og frístundasviðs vegna verkefnisins Réttindaskóli og -frístund UNICEF :

Tilgangur verkefnis og kostnaður

Í kjölfar þess að Alþingi lögfesti Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna hefur umræðan um hlutverk og ábyrgð íslenskra sveitarfélaga við innleiðingu sáttmálans aukist. Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna hefur meðal annars bent á að sveitarfélög séu órjúfanlegur þáttur við innleiðingu sáttmálans. Þótt aðildarríki Barnasáttmálans beri höfuð ábyrgð á að uppfylla skuldbindingar hans, bera sveitarfélög ábyrgð á stærsta hluta þeirra verkefna sem hafa beina tengingu við daglegt líf barna. Innleiðing Barnasáttmálans er því háð áhuga og þátttöku sveitarfélaga.

Alþingi Íslands lögfesti samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins (hér eftir Barnasáttmálinn) í mars 2013. Í tilefni lögfestingarinnar skipaði borgarstjóri Reykjavíkur starfshóp. Markmið með stofnun starfshópsins var samkvæmt erindisbréfi að tryggja að öll starfsemi Reykjavíkurborgar taki mið af þeim skuldbindingum sem leiða af lögfestingu Barnasáttmálans. Hlutverk hópsins var að vinna samantekt á þeim þáttum í stjórnsýslu og þjónustu Reykjavíkurborgar sem snúa að skuldbindingum sem leiða af lögfestingu Barnasáttmálans. Í erindisbréfi var vísað til samþykkrar tillögu borgarstjórnar á fundi borgarráðs þann 4. september 2014. Meðal tillagna sem starfshópurinn lagði fram var mikilvægi markvissrar fræðslu fyrir starfsfólk, kjörna fulltrúa og borgarbúa með sérstaka áherslu á börn. Einnig að innleiðing sáttmálans hjá Reykjavíkurborg hefjist sem fyrst og innleiðingaráætlun taki mið af því að hægt sé að fagna stórum áfanga á 30 ára afmæli Barnasáttmálans árið 2019. Innleiðingin taki mið af reynslu annarra þjóða og þekkingu sem þegar er til, m.a. á vegum UNICEF, þar sem til er innleiðingaráætlun sem sniðin er að sveitarfélögum undir heitinu Barnvænt sveitarfélag (e. Child Friendly Cities Initiatives (CFCI)). Starfshópur um aukið lýðræði barna og ungmenna í skóla- og frístundastarfi skóla- og frístundasviðs var skipaður í mars 2016 og skilaði skýrslu í júní 2016. Meðal tillaga hópsins var að hefja markvissa innleiðingu Barnasáttmálans í öllu starfi á vegum skóla- og frístundasviðs m.a. með því að fara í aukið samstarf við UNICEF um vinnu við Réttindaskóla- og frístund og gera áætlun um fyrirkomulag þeirrar vinnu.

Réttindaskólar og -frístund er verkefni fyrir skóla- og frístundastarf sem tekur mið af Barnasáttmálanum og miðar að því að auka virðingu, vernd og innleiðingu mannréttinda. Skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar leggja sáttmálann til grundvallar í öllu starfi sínu; skipulagningu, stefnumótun og starfsháttum. Áhersla er lögð á að skapa umhverfi sem byggir á þátttöku, jafnrétti og virðingu.

Markmið verkefnisins sem byggja á Barnasáttmálanum.

1. **Þekking á réttindum barna** 42. grein Barnasáttmálans.
2. **Barna- og ungmennalýðræði** 12. grein Barnasáttmálans.
3. **Eldmóður fyrir réttindum barna** 2., 4., 12. og 29. greinar Barnasáttmálans.
4. **Forsendur Barnasáttmálans eru hluti af daglegu starfi** 2., 4., 12. og 29. greinar Barnasáttmálans.
5. **Samstarf skóla, frístundaheimila, félagsmiðstöðva og annarra aðila í nærsamfélagi barna** 2., 3. og 6. grein Barnasáttmálans.

Markmið Réttindaskóla og -frístundar er að byggja upp lýðræðislegt umhverfi með því að rækta með markvissum hætti þekkingu, leikni og viðhorf sem hjálpa börnum að verða gagnrýnir, virkir og hæfir þátttakendur í nútímasamfélagi. Barnasáttmálinn er útgangspunktur allra ákvarða í skóla- og frístundastarfi auk þess sem réttindi barna endurspeglast í samskiptum barna, ungmenna, kennara, frístundaráðgjafa og annarra starfsmanna.

Á sama tíma og Réttindaskólaverkefnið gengur út á að skapa lýðræðislegt umhverfi styður það einnig við ferla sem þegar eru til staðar innan skóla- og frístundastarfs, sem byggja m.a. á lögum um grunnskóla, lögum um barnavernd, aðalnámskrá, skólanámskrá, viðmið um gæði í frístundastarfi, stefnumótun í æskulýðsmálum, jafnréttis- og forvarnastefnum.

Samkvæmt íslenskum grunnskólalögum (nr. 92/2008) og aðalnámskrá (2011/2013), bera skólar ekki einungis ábyrgð á því að tryggja að börn á Íslandi fái menntun í hefðbundnum kennslufögum, heldur eiga þeir jafnframt að vera uppspretta þekkingar um mannréttindi. Í lögunum segir meðal annars að hver sá sem starfi innan skóla eigi að efla, miðla og tryggja virðingu fyrir mannréttindum og að menntun eigi að taka mið af þessum réttindum. Almenn ákvæði grunnskólaganna falla undir starfsemi frístundaheimila.

Í almennum hluta aðalnámskrár er gerð grein fyrir sex grunnþáttum íslenskrar menntunar (læsi, sköpun, heilbrigði og velferð, lýðræði og mannréttindi, sjálfbærni og jafnrétti). Einn umræddra þátta, lýðræði og mannréttindi, undirstrikar þá áherslu sem lögð er á mannréttindafræðslu og að skólarnir búi börn undir að verða virkir þátttakendur í lýðræðislegu samfélagi. Þó að grunnþættirnir séu settir fram sem sex ólíkir þættir, tengjast þeir innbyrðis og eru háðir hver öðrum. Sem dæmi má nefna að ekki getur orðið virkt lýðræði án þess að stuðlað sé að jafnrétti í þjóðfélaginu; mannréttindi verða ekki tryggð nema stuðlað sé að heilbrigði og velferð. Í sjálfbærni felst virðing fyrir umhverfinu, ábyrgð, heilbrigði, lýðræðislegum vinnubrögðum og jafnrétti. Það má því segja að með innleiðingu hugmyndafræði Réttindaskóla felist mörg tækifæri til að vefa grunnþætti námskrárinnar inn í starf skóla og styrkja þannig samspil á milli aðalnámskrárinnar og skólastarfs.

Þegar skóli, frístundaheimili eða félagsmiðstöð hefja innleiðingu Réttindaskólaverkefnisins þýðir það ekki að nýtt sjónarhorn bætist við verkefnalistann, heldur að skapaður sé rammi utan um hin ólíku sjónarhorn, stefnur og gildi sem nú þegar er verið að vinna með. Réttindaskóli og -frístund er því heildarmynd sem krefst þess að starfsfólk og börn vinni saman að aukinni virðingu fyrir mannréttindum í öllu starfi skóla, frístundaheimilis og félagsmiðstöðvar.

Árið 2023 hafa eftirfarandi skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar í Reykjavík hlotið viðurkenningu sem Réttindaskólar og -frístundir UNICEF:

Laugarnesskóli & Laugó

Laugarlækjarskóli, Dalheimar og Laugarsel

Vesturbæjarskóli & Skýjaborgir

Melaskóli & Selið

Hagaskóli & Fosti - hafa ekki hlotið endurmat.

Grandaskóli & Undraland

Frostheimar

Árið 2023 hafa eftirfarandi skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar í Reykjavík hafið innleiðingarferli Réttindaskóla og -frístundar UNICEF:

Engjaskóli og Brosbær

Borgaskóli og Hvergiland

Háteigsskóli, 105 og Halastjarnan

Hólabrekkuskóli, Hundraðogellefu, Álfheimar og Hraunheimar

Víkurskóli og Vígyn

Fossvogsskóli og Neðstaland

Hvassaleitisskóli og Krakkakot og Tónabær

Breiðagerðisskóli og Sólbúar

Réttarholtsskóli og Bústaðir

Réttindaskóli og frístund UNICEF - Hugmyndafræði og hagnýtt verkefni

Skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar sem innleiða verkefnið vinna að því að ná fimm markmiðum sem byggja á Barnasáttmálanum.

Fyrsta markmiðið er að auka þekkingu á réttindum barna. Börn og fullorðin þurfa að þekkja Barnasáttmálann og geta tengt hann við skóla- og frístundastarf.

Annað markmiðið er aukið lýðræði. Starfsfólk þarf að vinna markvisst að því að auka og efla tækifæri barna til þess að hafa raunveruleg áhrif á öll málefni sem þau varða. Starfsmenn taka tillit til skoðana barna og gefa þeim upplýsingar um ákvarðanir sem teknar eru.

Þriðja markmiðið er að skapa eldmóð fyrir réttindum barna. Börn verða að fá tækifæri til að læra um eigin réttindi og réttindi annarra barna, þvert á námsfög. En jafnframt eiga börn og ungmenni að fá þjálfun og

hvatningu í því að standa á rétti sínum og til að beita sér fyrir mannréttindum í skólanum, frístundastarfinu og samfélaginu öllu .

Fjórða markmiðið er að Barnasáttmálinn sé hluti af daglegu starfi. Barnasáttmálinn þarf að vera rauður þráður í skóla- og frístundastarfi. Stjórnendur vinna með markvissum hætti að því að gera sáttmálann að viðmiði í ákvarðanatöku og hann er grunnurinn að daglegum samskiptum barna, kennara og frístundaráðgjafa. Barnasáttmálinn er einnig notaðar sem viðmið þegar skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar móta stefnur og reglur starfsins.

Fimmta og síðasta markmið verkefnisins er samstarf út frá þörfum barnsins. Skólar, frístundaheimili, félagsmiðstöðvar og aðrar stofnanir í nærumhverfi barnsins þurfa að eiga í samstarfi til að tryggja réttindi barna. Samstarfið er þróað með það að markmiði að deila reynslu og efla réttindastarfið. Markmiðið með auknu samstarfi er einnig að vernda réttindi þeirra barna sem þurfa sértækan stuðning með viðeigandi aðlögun.

Þannig er verkefnið Réttindaskóli og -frístund UNICEF bæði hugmyndafræði og hagnýtt verkefni sem miðar að því að auka virðingu, vernd og framkvæmd mannréttinda.

Heildarskólanálgun

Í Réttindaskóla og -frístund UNICEF notum við hugtakið heildarskólanálgun (e. Whole School Approach) til þess að skýra hugmyndafræði verkefnisins, en hún skiptist í fjögur skref sem lýsa heildrænni nálgun á innleiðingu réttinda barna í skóla- og frístundastarfið.

Fyrsta skref er að börnin njóti þeirra réttinda að mennta sig. **AÐ LÆRA ERU RÉTTINDI**

Skref tvö er að börn og fullorðin þekki og læri um réttindi barna. **AÐ LÆRA UM RÉTTINDI**

Í skrefi þrjú læra börn um réttindi sín í umhverfi sem styður við réttindi þeirra. **AÐ LÆRA Í RÉTTINDA UMHVERFI**

Lokaskrefið er að börn iðki réttindi fyrir sig sjálf og aðra. **AÐ LÆRA AÐ IÐKA RÉTTINDI**

Reynslan sýnir að heildarskólamiðaðar nálganir, þar sem réttindi barna koma við sögu í daglegum rekstri, virkni og anda skólans, eru skilvirkari og sjálfbærari en þegar réttindi barna eru aðeins til umfjöllunar í ákveðnum kennslustundum, stökum fyrirlestrum eða verkefnum og viðburðum sem eru haldnir gagngert til að fjalla um réttindi barna.

Djúpur og rótgróinn skilningur allra hagsmunaaðila á réttindum barna skilar sér inn í alla anga skólustarfsins en til þess þarf að fræða allt starfsfólk, kennara, stjórnendur sem og börnin og fjölskyldur þeirra.

Það tekur tíma að innleiða heildarskólanálgun því ekki er einungis verið að tala um hvað er kennt, heldur hvernig er kennt og í hvaða umhverfi.

Innleiðingarskrefin

Innleiðingarferlið felst í nokkrum skrefum sem gera starfsfólki kleift að innleiða hugmyndafræði Réttindaskólans með einföldum og markvissum hætti. Innleiðingarferlið byggir á reynslu UNICEF í Bretlandi og Svíþjóð er staðfært og í stöðugri þróun af UNICEF á Íslandi. Frekari útlistun á innleiðingarferlinu og hugmyndafræði verkefnisins má finna í Handbók Réttindaskóla og -frístundar UNICEF.

UNICEF

Að byggja upp grunninn

- Skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar undirrita samning við SFS og UNICEF
- Umsjónarmenn skipaðir frá öllum starfsstöðvum
- Verkefnið, hugmyndafræðin og námsskrá Réttindaskóla- og frístundar kynnt fyrir kennurum og starfsfólki skólans
- Áætlun gerð varðandi námskeið (hvenær eru námskeið tekin? Starfsdagar eða á annan hátt?)
- Umsjónarmenn, stjórnendur og réttindaráð sitja námskeið og sækja fræðslu samkvæmt námsskrá Réttindaskóla og -frístundar.
- Kennarar komnir með verkefnahandbók Réttindaskóla.
- Verkefnið kynnt fyrir starfsfólki, börnum og foreldrum
- Bréf sent á alla foreldra.
- Tímalína innleiðingar skýr.
- Réttindaráð kynnt fyrir starfsfólki, börnum og foreldrum.
- Réttindaráð stofnað og reglulegur fundatími festur.
- Umsjónarmenn fara yfir markmið réttindaráðs og helstu verkefni með ráðinu.
- Hátíðarfundur réttindaráðs og UNICEF.
- Umsjónamannafundur komnir í dagatalið.

Stöðumat

- Stöðukönnun barna (þekking á réttindum)
- Stöðukönnun starfsfólks (þekking á réttindum)
- Öryggiskönnun barna (skóli, frístundaheimili og félagsmiðstöð)
- Aðgengiskönnun barna (skóli, frístundaheimili og félagsmiðstöð)
- Tilkynna UNICEF að stöðumati sé lokið
- Umsjónarmenn taka á mótí gögnum úr stöðumati frá UNICEF
- Gögn borin undir réttindaráð - forgangsroðun verkefna hefst fyrir aðgerðaáætlun

Aðgerðaáætlun

- Aðgerðaáætlun tilbúin
- Ábyrgðaraðilar meðvitaðir um verkefni
- Aðgerðaáætlun samþykkt af stjórnendum
- Aðgerðaáætlun samþykkt af UNICEF
- Allar aðgerðir í aðgerðaáætlun tengdar við réttindi barna og markmið Réttindaskóla og -frístundar
- Auðlesin útgáfa af aðgerðaáætlun aðgengileg á heimasíðu skólans
- Aðgerðaáætlun kynnt af réttindaráði fyrir öðrum börnum

Innleiðing

Á þessum tímapiðki er verkefnið komið vel af stað. Allt starfsfólk hefur sótt a.m.k. eitt námskeið á UNICEF Akadémiunni og börn og foreldrar hafa fengið tækifæri til þess að fræðast um markmið innleiðingarinnar. Réttindaráðið hefur farið yfir niðurstöður stöðumats og aðgerðaáætlun tilbúin og samþykkt af skólastjórnendum og UNICEF. Þá er tími til að framkvæma og vinna markvisst að umbótum.

- Aðgerðaáætlun framkvæmd.
- Forvarnaráætlanir (jafnréttis-, eineltis- og verndaráætlanir) yfirfarnar og gerðar virkar og kynntar vel fyrir öllum starfsmönnum og börnum. Þær gerðar sýnilegar og aðgengilegar öllum.

Úttekt og viðurkenning

- Stöðumat endurtekið og allar kannanir lagðar fyrir aftur til þess að mæla árangur.
- Réttindaráð skilar greinagerð sem er deilt með skóla og frístundasviði.
- Umsjónarmenn og stjórnendur skila inn greinagerð.
- Ef skóli, frístundaheimili og/eða félagsmiðstöð uppfylla forsendur Réttindaskóla og -frístundar veitir UNICEF þeim viðurkenningu og í kjölfar þess mega skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar nota nafnbótina Réttindaskóli eða Réttindafrístund UNICEF.
- Fáni, viðurkenningarskjal og gardína Réttindaskóla og -frístundar UNICEF afhent.

Endurmat

- Að þremur árum liðnum býðst skóla, frístundaheimili og/eða félagsmiðstöð að sækja um endurmat á viðurkenningunni. Til þess að fá endurmat þurfa skólar, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar að fylgja sama ferli og áður, auk þess að gera grein fyrir hvernig tekið var mið af endurgjöf UNICEF. Ný aðgerðaáætlun er gerð og kláruð á þremur árum, réttindaráð heldur áfram að funda og unnið er markvisst að því að uppfylla markmið Réttindaskóla og -frístundar og búa til heildarskólaumhverfi sem styður við réttindi barna.

Kostnaður

Innifalið í verkefninu er öll ráðgjöf og fræðsla sem UNICEF á Íslandi veitir umsjónarmönnum og réttindaráði. Fræðslan fer fram rafrænt og í vinnustofum. Starfsfólki stendur jafnframt til boða fræðslu- og stuðningsefni s.s. handbók fyrir innleiðinguna og verkefnahefti. UNICEF á Íslandi veitir aðgang að rafrænum spurningakönnunum. Kostnaður miðast við einn grunnskóla, frístundaheimili og félagsmiðstöð. UNICEF á Íslandi ábyrgist að starfsfólk sem mætir í skóla, frístundaheimili og félagsmiðstöðvar á vegum samtakanna sé með hreint sakarvottorð.

Ráðgjöf og reglubundnir fundir: samtals 60 klst. * 15	900.000 kr.
18 klst Mánaðarleg handleiðsla umsjónarmanna	
2 klst fræðsla fyrir réttindaráð	
4 klst fyrirlögn á könnunum	
Úttekt fyrir viðurkenningu	
Námskeið og vinnustofur um Barnasáttmálann	
Úttekt fyrir viðurkenningu	
Ferðakostnaður/veitingar	180.000 kr.
Fáni, handbækur og viðurkenning	55.000 kr.
Samtals:	1.135.000 kr.

Styrkur frá Mennta- og barnamálaráðneyti - 50% = 567.500.-

Samtals greitt af Reykjavíkurborg 567.500.- kr.

Endurmat á viðurkenningunni er á 3 ára fresti og er kostnaðurinn við hvert endurmat 150.000 kr. og er sá kostnaður greiddur af skóla, frístund og félagsmiðstöð. Ef ekki er óskað eftir endurmati þremur árum eftir viðurkenningu missir skóli, frístundaheimili og félagsmiðstöð viðurkenningu sem Réttindaskóli og -frístund UNICEF.

Athugið að skóli, frístundaheimili og/eða félagsmiðstöð þurfa að sækja saman um endurmat, líkt og við innleiðingu.

Innleiðing verkefnisins tekur 2 ár. Skólar hafa hins vegar svigrúm í 3 ár til þess að ljúka við innleiðinguna. UNICEF metur ástæður og aðstæður með hverjum skóla, frístundaheimili og félagsmiðstöð fyrir sig. Ef innleiðing tekur meira en 3 ár skal greiða aftur fullt gjald fyrir hvern skóla, frístund og félagsmiðstöð og skal skóla- og frístundasvið Reykjavíkurborgar greiða þann kostnað.

Heildarkostnaður sem skóla- og frístundasvið Reykjavíkurborgar greiðir UNICEF vegna verkefnisins, fyrir Húsaskóla, Hamraskóla, Rimaskóla, Foldaskóla, Sigyn, Fjörgyn, Simbað, Regnbogaland, Kastala og Tígrisbæ nemur alls **2.270.000 kr.**

Samningsaðilum er óheimilt að framselja réttindi sín og/eða skyldur samkvæmt samningi þessum, í heild eða hluta, nema að fyrirframfengnu skriflegu samþykki.

Um samning þennan fer eftir reglum Reykjavíkurborgar um styrki sem eru meðfylgjandi í viðauka.

Reykjavík, xx. 09. 2023

